Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

BLADE RUNNER (1982) FİLMİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Buse UZUN[1]
Asuman Aypek ARSLAN[2]

[1]Bileşik Sanatlar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, buse.uzun@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8903-958X

[2]Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, asuman.aypek@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9400-2642

Uzun, Buse ve Asuman Aypek Arslan. “Blade Runner (1982) Filminin Göstergebilimsel Analizi”. ulakbilge, 88 (2023 Eylül): s. 960–967. doi: 10.7816/ulakbilge-11-88-06

ÖZ

Yazının keşfedilmesinden önce insan; gözlemlerini ve deneyimlerini ifade etmek ve düşüncelerini aktarmak için imgeler resmetmiştir. İmgelerin göstergesel anlamları tarihsel dönemler ve medeniyetler arasında farklılık gösterebilmektedir. Sinema hareketli resimlerle üretilen imgesel bir sanattır. Bilimkurgu sineması ise imge arayışını uzaya ve geleceğe taşıyan bir tür olarak günümüzde oldukça ilgi görmektedir. Bilimkurgu sinemasının bir alt türü olan distopik filmlerin ana özelliği karanlık gelecek sunmasıdır. Distopik filmlerin önemli örneklerinden biri olan Ridley Scott’ın yönettiği Blade Runner (1982) filminde modern ve post-modern toplum eleştirisi olduğu varsayılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı Blade Runner (1982) filminin göstergebilimsel çözümlemesini yapmaktır. Bu bağlamda Roland Barthes’in anlamlandırma ve Saussure’un gösterge anlayışı temel alınmıştır. Modern ve post-modern toplum eleştirisinin göstergebilimsel karşılıkları bu çalışmada tespit edilip irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Bilimkurgu, Göstergebilim, Modernizm, Post-modernizm.

Makale Bilgisi:
Geliş: 3 Haziran 2023 Düzeltme: 16 Ağustos 2023 Kabul: 2 Eylül 2023

© 2023 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Teknolojik ve sosyolojik anlamda meydana gelen değişimler bilimkurgu türünün ortaya çıkmasına sebep olur. Bu tür gelecekte veya başka gezegenlerde geçen, uzay ve zaman yolculuklarını konu alan hayali kurgular şeklinde tanımlanır. Yakın geçmişte ve günümüzde yaşanılan sosyal çalkantılar, ekonomik krizler, savaşlar, nüfus artışındaki aşırı çoğalma ve iklim krizi gibi süreçler göz önüne alındığında insanın geleceği, uzayı, başka gezegenleri, dünya dışı yaşam formlarını merak etmesi ve hayal etmesi olağan karşılanabilir. Bu boğucu koşullarla baş etmenin bir yöntemi olarak insan; öte diyarlarda veya gelecekte ya çok daha iyi (ütopik) ya da çok daha kötü (distopik) yaşamlar ve düzenler olduğunu hayal edip kurgular.

Tarih boyunca, çeşitli dönemlerde inşa edilmiş olan Mısır piramitleri, gotik katedraller ve saraylar gibi görkemli eserler insan üzerinde büyülenme hissi yaratmıştır. Sanayi devriminden itibaren ise bu yapıların yerini gökdelenler ve makineler alır. Yani insanı artık makine büyülemektedir. Bu endüstriyelleşme sürecinde makinelerin doğuşu, işçi sınıfını ortaya çıkarır. İşçi sınıfının ortaya çıkması, makinenin teknik açıdan insandan daha üstün olması, tek bir makinenin, işçilerin yapabildiği işi tek başına ve daha hızlı sürede yapması; makine ve insan arasındaki gerilimi arttırır (Kılıçarslan, 2022:6). İnsanların artık yeni ve güçlü rakibi vardır: Makineler. Üretimde teknoloji (makine) kullanımının, insan gücüne tercih edilmesi kitleleri (köylüler ve işçiler) işsiz bırakır. Artık teknoloji yani makineler insanların yeni düşmanıdır.

19. yüzyılın sonlarına doğru film kamerasının keşfedilmesi sanatçılara yeni bir kapı açar. Sinema, teknik bir buluş olarak 24 kare fotoğrafın bir araya getirilmesiyle hareketli fotoğraflardan oluşmaktadır. W. Paul ve H. Wells sinemayı; "hareketli resimlerin gösterilmesi aracılığıyla öyküler anlatmak" diye tanımlamışlardır (Lotman,1986:57). Sinemacılar zaman içinde kendilerine has bir görsel gramer geliştirirler. Kaydedilen hareketli görüntüler ile kurulan görsel rejim sinematografı olarak adlandırılır. Sinemanın temel prensibi insanın yaşadığı dünyayı görsel olarak algılaması sürecidir. Hareketli resimler aracılığıyla deneyimlenen bu görsel algılama sürecinde görüntüler birer im'e dönüşür. Görüntüler ise deneyimlediğimiz dünyadaki bir nesne veya hâl ile özdeşleşir. Bu süreçte simgenin herhangi bir imle özdeşleştirilmesi de söz konusudur. Bütün sinema sanatı bunun üzerine kuruludur. Dolayısıyla sinema, teknik bir buluş olmaktan öte farklı ifade kodları kullanan, diğer sanatları da bünyesinde birleştiren bütünleşik bir sanattır (Wollen,1969:9).

Sinemanın gelişim evresinde, bilim kurgu türünün özellikle sinemada kendine yer bulması bilim ve teknolojik gelişmeler ile sosyopolitik olaylardan hareketle ortaya çıkar. Özellikle 1960'lı yıllarda politik ve sosyolojik olayların giderek artması hayatın giderek karmaşıklaşmasına yol açar. Bu dönemde Amerika ve Sovyet Rusya'nın arasında yaşanan yoğun uzay yarışı bilim-kurgu hikâyelerinin çoğaldığı bir dönemde meydana gelir. Yaşanan bu gelişmeler yapım şirketlerinin ve birçok ünlü yönetmenin bilim-kurgu türüne yoğun ilgi göstermesine sebep olur. 1970'li yılların başına gelindiğinde ise sinemada "Yeni Dalga" akımı ortaya çıkar. Sistemi sorgulayan ve eleştiren distopik bilimkurgu filmleri bu akım ile gündeme gelir. Distopya, kendine bilimkurgu türünde çok zengin bir alan oluşturur. Genellikle birbirinden ayrı olarak düşünülen ütopya, distopya ve bilimkurgu türleri bugün iç içe geçmişlerdir. Yaratılan bu türlerdeki eserler incelendiğinde, yaşanılan toplumsal durumun ve geleceğe yönelik tasarım alanında bir noktada kesiştikleri görülür.

Bilimkurgu sinemasının önemli yönetmenlerinden Ridley Scott'ın distopik filmi Blade Runner (1982)' de modern ve post modern toplum eleştirisi olduğunu ortaya koyar. Scott, filmde temsiller üzerinden, ekolojik problemler, egemen sisteme başkaldırı, insan olmanın anlamını sorgulama gibi olguları simgelerle aktarır. Bu çalışmada filminin diyalogları ve simgesel görüntüleri üzerinden göstergebilimsel analizi yapılmaktadır. Çalışmada yöntem olarak Roland Barthes'in anlamlandırma ve Saussure'un gösterge anlayışı temel alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılarak, literatür taraması yapılmış ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu bağlamda Blade Runner (1982) filminde insan olmanın anlamının sorgulandığı, modern ve post modern toplum eleştirisi yapıldığı, yakın geleceğin karanlık resmedildiği tespit edilmiş, filmin distopik bilim kurgu olduğu varsayılmıştır.

Göstergebilim

Dünyada, her yapı belirli bir amaç doğrultusunda üretilir. Geçmişte yaratılan eserler belirli görevleri olan objeler olarak kullanılırdı. Örneğin, ilkel toplumlarda sığınılan kulübe ve yaratılan imge arasında insana yararlılık açısından hiçbir fark yoktur çünkü; kulübeler onları yağmurdan, rüzgârdan, güneşten korur. İmge ise insanları doğal güçler kadar, öteki varlıklara karşı da korurlar (Gombrich, 1950:39-40). Sessiz sinemanın başlangıç dönemiyle yakından ilgilenen Tolstoy sinemayı *"büyük sessizlik"* olarak tanımlar. Sinemanın teknik gelişimi nedeniyle önce sessiz filmler daha sonra ise sesli filmler ortaya çıkar. Ancak sinemanın daha sonra ortaya çıkan sesli filmlerle birlikte konuşmaya başladığını varsaymak büyük bir yanılgı olur çünkü; sesle dil özdeş değildir. İnsanlık kültürü bizlere seslenmekte ve çeşitli dillerle bilgi aktarmaktadır. Bunların kimileri yalnız ses biçimindedir. Örneğin Afrika'da kullanılan *"Tamtam"* dili Afrika halklarının karmaşık bilgileri ilettikleri düzenli davul darbeleriyle oluşan bir sistemdir. Başka bir örnekte ise günümüzde şehirlerde kullanılan trafik lambaları

sistemin modern şehirlerde otomobil sürücülerine ve yayalara gereken bilgiyi sağlamak gibi sorumluluk dolu görevi vardır (Lotman,1986:12). Dilin göstergelerden meydana gelen niteliği, semiyotik olarak tanımlanır. Dilin iletişimsel işlevinin yerine gelmesi için dilin göstergesel iletişim biçimini içermesi gerekmektedir. Gösterge bir toplum içindeki bilgiyi, değiş tokuş sürecinde eşyanın fenomenlerini ve kavramlarının fiziksel anlatımını içerir. Göstergenin temel prensibi, anlatma becerisi ve işlevini yerine getirmektir (Lotman,1986:13).

Göstergebilimin kurucusu Ferdinand de Saussure, dilsel mekanizmanın tanımlanmasını şöyle yapmıştır: *"Dilde her şey ayrımlara ama aynı şekilde uygunluklara bağlıdır."* Ayrımlara ve uygunluklara ilişkin bu mekanizmanın bulunuşu ve tanımlanması dilbilime böylesine karmaşık toplumsal fenomenlerin özüne girebilen, hem gösterge sistemlerine ilişkin genel bir iletişim şeması ve genel bir kuram yaratma yetisini kazandırır. Sözgelimi sinematografi sinemanın ifade kipi olarak, sinemaya özgün bir dil olduğunu varsaymak şeklinde tanımlanabilir. Sinemaya özgün bu dil analiz edildiğinde sinemasal zaman uylaşımlarına ve ayrımlarına özgü bir sistem gözlemlenir. Bu sistem yani sinematografi toplumsal bir fenomen olarak dilin değişken olduğunu, varyantlar oluşturduğunu açılımlar (Lotman,198:51). Özetle göstergebilim; insanın insan için ve dünyanın insan için taşıdıkları anlamı araştıran bir bilimsel tasarıdır (Rıfat,1996:7).

Roland Barthes'a göre; konuşma dili tüm alanlara yayılmıştır ve onun varlığından kaçınmak imkânsızdır. Sözcükler başka bir düzenin söylemi içinde, anlamı belirsiz olan bir şeyi sabitleştirmek için ya da o şeyi anlamlandırmadıkları takdirde iletilmeyecek bir anlam ortaya çıkarırlar. Kısacası sözcükler anlamı ya iyice tespit ederler ya da aktarırlar (Wollen,1969:107). Roland Barthes'ın geliştirmiş olduğu popüler kültür çözümlemeleri bildirim amacı içermemekle birlikte anlam taşıyan çeşitli olguları içerir. Barthes'in geliştirmiş olduğu bu özgün yaklaşımları anlamlandırma kavramı aracılığıyla göstergebilimle bağlar. Göstergelerin düz anlam ya da yan anlam gösterilenleri arasındaki bağlantıları üzerinde durur.

Blade Runner (1982) Filminin Konusu ve Göstergebilimsel Analizi

Ridley Scott'ın yönettiği *Blade Runner* (1982) filmi, Philip K. Dick'in yazdığı *"Android'ler Elektrikli Koyun Düşler mi?"* (1968) adlı romanından uyarlamadır. Uyarlama senaryo H. Fancher ve David Webb Peoples tarafından kaleme alınmıştır. Film 1982'de çekildiği için, gelecek zaman olarak 2019 yılının Los Angeles tasviri yapılmaktadır. Distopik bir gelecek betimlemesi yapan filmde, insanlar teknolojiyi o kadar geliştirir ki insandan neredeyse ayırt edilemeyen kopyalar üretirler. Öte yandan kitleler büyük sefalet içinde yaşarken, zengin-egemen elit azınlık ise Mısır piramitlerini andıran yüksek teknolojik binalarda adeta tanrılar gibi yaşam sürmektedir. Sınıflar arasında korkunç bir yaşam standardı çelişkisi vardır. Filmin giriş sahnesinde yer alan yazı olayların başlama sebebi hakkında izleyiciye şu bilgiyi verir:

> *"20.yüzyılın başlangıcında, TYRELL şirketi robot evrimini NEXUS aşamasına ulaştırmıştı. Bu robotlar neredeyse insana özdeşti ve kopya olarak biliniyorlardı. NEXUS 6 kopyaları, güç ve çeviklik bakımından onları yaratan genetik mühendislerinden üstün ve en az onlar kadar zekiydiler. Kopyalar dünya dışında, diğer gezegenlerin tehlikelerle dolu keşif ve kolonileştirme sürecinde köle olarak kullanılıyorlardı. Bir NEXUS 6 savaş timinin bir kolonide çıkardığı isyandan sonra kopyalar dünyada yasadışı ilan edilerek ölüme mahkûm edilmişlerdi. Keskin nişancı adı verilen özel polis ekipleri dünya sınırlarına giren bütün kopyaları öldürmekle görevlendirilmişti. Buna infaz denmiyordu, emekliye ayırma deniyordu".*

Hayali bir gelecekte geçen film, seri üretim sonucu ortaya çıkan kopyalarla insanlar arasındaki gerilimi anlatmaktadır. Film evreninde yaşanan teknolojik gelişmeler modern sanayi toplumunu oluşturur. Baudrillard'a göre modern sanayi toplumu tanımlamasında öncelik üretimdir. Oysa post-modern toplumda ise gerçeği kopya eden modellerin üretimi sonucu toplumsal düzene egemen olmaya başlayan modeller ortaya çıkmaya başlar (Cantaş,2017:20). Filmden örnek verirsek; teknoloji devrimi yaşanmıştır. Bu gelişme kitle toplumunun tüketimlerine hizmet etmesi gerekçesiyle robotik kopyalar, seri üretim sonucu ortaya çıkarlar. Nexus 6 adı verilen bu kopyalar dış dünyalarda kolonileşme görevlerinde kullanılırlar. Onları tasarlayan genetik mühendisler, insanların dünya dışında zorlanacağı görevlerde, kopyaları kullanmak için onları fiziksel açıdan insanlardan daha iyi geliştirirler. Filmin temel problemini oluşturan kavram distopik filmlerin özelliği olan totalitarizmdir. Filmde gözetim altında olduğumuzu hissettiren panoptik bürokrasi, büyük ve devasa bir piramidi andıran devlet daireleriyle sürekli kendini gösterir. Nexus 6 olarak adlandırılan kopyalar, insanlığa itaat etmesi ve zor görevlerde çalışmaları için yaratılmışlardır. Seri üretim sonucu ortaya çıktıkları için sorgulamaları, yani düşünmeleri olanaksızdır çünkü onları oluşturan bellekleri yoktur. Onlara verilen emirlere uymaları beklenmektedir. Bu bakış açısının izlerine modern toplumda rastlamak mümkündür. Bireyin özgürlüğünü kısıtlayan, bireyi mekanikleştiren bir çalışma sistemi olarak fordizm ortaya çıkar. Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan Fordizm çalışan sınıfın iş yerine girdikten sonra bireyin toplumsal hak ve özgürlüklerini dışarıda bırakmasını emreden bir kavramdır. Modern bürokrasi, çalışanları sürekli gözetim altında alarak onları kontrol altında tutar. Bu gözetleme eğilimi sayesinde gözetim ve denetim sağlanmış olacaktır (Cantaş,2017:8).

Horkheimer ve Adorno'nun görüşlerine göre: Modern toplumdaki totaliter eğiliminin başlıca nedeni kitle kültürü ve kültür endüstrisi olarak örnek verilir. Onların ortaya çıkardığı bu kavramın doruk noktasına Herbert

Marcus *"Tek Boyutlu İnsan"* adlı eseri ile ulaşmıştır. Marcuse'a göre; *"Tek Boyutlu İnsan"* isimli bu çalışmasında gelişmiş sanayi toplumunun, düşünceyi yönlendirmek ve muhalif görüşlere sahip bireyleri kendilerini ifade etmekten yoksun bırakmak üzere, kendi ideolojileri çerçevesinde *"totaliter"* bir nitelik geliştirdiğini öne sürmüştür (Cantaş, 2016:15).

Tablo 1. Blade Runner (1982), Metropol Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Kasım, 2019, Los Angeles.	Gökdelenlerin ve sanayi bacalarının kapladığı karanlık bir metropol.	Gaz patlamaları tükenmiş bir dünyanın olduğunu göstermektedir.

Film giriş sahnesinde, gelecekte 2019 yılının Los Angeles'ını distopik filmlerin önemli özelliği olan geleceği karanlık ve kasvetli bir şekilde tasvir etmektedir. Bilimkurgu filmlerinde teknolojik gelişmelerin göstergesi olarak görkemli gökdelenlerin oluşturduğu metropol sahneleri ve uçan arabalar şeklinde gösterilmektedir. Bu filmde de sunulan bu göstergelerden filmin distopik film olduğunu anlaşılmaktadır. Gelecek tasvirinin yapıldığı metropolde düşük yaşam koşulları ve yüksek binaların oluşturduğu sanayi toplumunu gözler önüne koyar. Bu sahne film hakkında ilk izlenimlerimizi oluşturur. Gelecekteki dünya çok iyi durumda değildir.

Tablo 2. Blade Runner (1982), Kopya Gözü Sahnesi

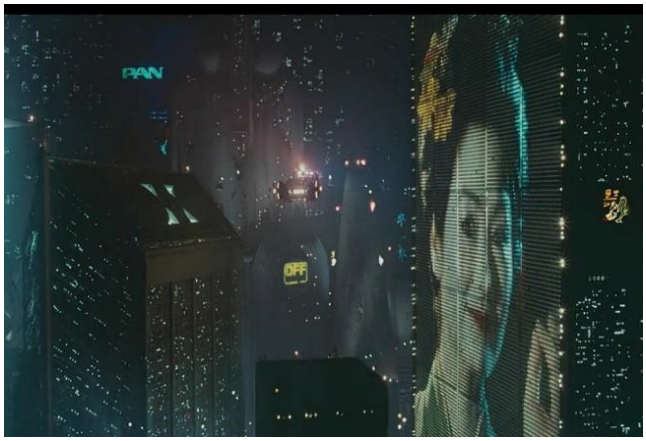

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Göz.	Görmemize yarayan bir duyu organıdır.	Sorgulamamıza ve izlememize yarayan bir denetleme organıdır.

Film boyunca sürekli göz ile karşılaşmaktayız. Distopik filmlerin çoğunda gösterilen kamera ve ekranların temel özelliği toplumu gözetlemek düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Bu düşüncenin izlerine ilk olarak 1785 yılında yaşamış İngiliz filozof Jeremy Bentham değinmiştir. Bu düşünceyi ilk kez kavramlaştıran Jeremy Bentham *"Panoptikon"* adını vermiştir. Pan kelimesi bütün anlamına gelirken, opticon kelimesi ise gözlemlemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle yapı yerine getireceği göreve uygun olarak *''Bütünü Gözetlemek''* anlamına gelen Panoptikon adını alır (Cantaş, 2016:25). Bu düşüncenin izlerine distopik filmlerde ya da başka türde verilen eserlerde de rastlanılmaktadır. Yaşanılan modern dünyada günümüzde ve geçmişte de insanlığı denetim altında

tutmak geçmişten günümüze gelen bir düşüncedir. Tıpkı Marcuse'un *"Tek Boyutlu İnsan"* çalışmasında yer alan modern toplumun yarattığı insan gibi. Günümüz modern toplumunun insanların düşüncesini yönlendirmek ve oluşabilecekleri muhalif görüşleri kontrol altında tutarak totaliter ideoloji çerçevesinde bir nitelik geliştirmek amaçlanmaktadır.

Tablo 3. Blade Runner (1982), Uçan Araba Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Uçan Araba.	Bilimkurgu filmlerinde var olan, fütüristik bir araç.	Gelişmişliğin ve bilimsel devrimlerin ürünü.

Bilimkurgu filmlerinde uçan arabalar, teknolojik gelişmişliğin göstergesidir. İnsanın teknolojiye ve teknolojik gelişmeleri gerçekleştirebilme kabiliyetini Innis'ın şu yaklaşımını doğrular: İnsanlık ve teknoloji devamlılığı olan bir ilişki içindedir. Bu bağlamda insanlığın kültürel değişimleri ve geleceğe yönelik beklentisini ön görebilmiştir. (Boyar,2016:159) Distopik bilimkurgu filmlerinde gördüğümüz kent imajı da insan ve teknoloji arasındaki bu ilişkinin üzerine kuruludur. Günümüzde yaşadığımız mekanlarda ve modern şehirlerde inşa edilen gökdelenlerin, şehir meydanlarında giderek çoğalan dijital dev ekranların da geleceğe yönelik teknolojik atılımlar olarak var olduğu görünmektedir. Filmde bizi saran dijital dünyanın yanında sokaklarda yaşayan insanların hali çok da modern bir halde değildir. Dünyanın ekolojik dengenin bozulduğunun göstergesi olarak sürekli yağmur yağmaktadır. Şehirdeki insan nüfusunda bir patlama yaşanmış olduğu da görülmektedir. Postmodernizmin ışığında ortaya çıkan eleştirel yaklaşımlar çerçevesi içinde insani yaşam alnındaki değişimler ve yol açtığı durumlar da tartışılmıştır. Buradan hareketle edinilen bilgi ve teknolojik gelişmelerin ışığında toplumsal karmaşanın arttığı, insanın kontrolden çıktığı hayatın giderek kaotik bir hal aldığı yadsınamaz bir durumdur (Kırılmaz, 2016:46).

Tablo 4. Blade Runner (1982), Unicorn Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Unicorn imgesi.	Mitolojik bir hayvan.	Masumiyetin temsili.

Batı kaynaklarında Unicorn olarak bilinen bu hayvan Türkçe manasıyla *"Tek Boynuzlu At"* anlamına gelmektedir. Batı mitolojisinde saf ve masum olduğuna inanılan bu hayvanı öldürmenin kişiye lanet getireceğine inanılmaktadır. Filmde sürekli olarak karşımıza çıkan tek boynuzlu at imgesi filmin baş karakterlerinden olan Deckard'a uyarı manasında alegorik bir simgedir.

Tablo 5. Blade Runner (1982), Rachael'ın Ağlama Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Gözyaşı.	Duygusal bir tepki.	Hayal kırıklığı anlamına gelen insanı bir tepki.

Deckard, Reachel'in üzerinde duygu testi yapar. Deneklerin doğru söyleyip söylemediğini gözler üzerinden tespit eden bir cihaz vardır. Bu sahne de Deckard, Rachael'e kişisel sorular sorarak onun anılarının gerçek olup olmadığını sorgular. İnsanların yıllarca deneyimleyerek yaşadıkları anılar, 4 yıl kadar ömürleri olan kopyalara sonradan başka bir insanın anıları olarak yerleştirilmiştir. Rachael'in anıları da onu tasarlayan yaratıcısı tarafından sonradan eklenmiştir. Filme göre insan olmanın koşulu yıllarca deneyimlediğimiz anılarımızın olmasıdır. Rachael anılarının Tyrell'in yeğenine ait olduğunu ve ona sonradan yerleştirildiğini öğrendiğinde duygusal bir tepki verir. Anılarımız, bizi insan yapan koşul olduğunu kabul edersek, duygularımız da bu kabulün içine girer. Yaşadığımız üzücü sevindirici ya da kızdırıcı olay karşısında duygusal bir tepki vermek de bizi yaşayan bir canlı yapar.

Tablo 6. Blade Runner (1982), "Düşünüyorum Öyleyse Varım" Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
"Düşünüyorum Sebastian, öyleyse varım."	Bu replik, kopya tarafından onu tasarlayan genetik mühendise söylenmektedir.	Kopyaların "insandan daha insan" olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Filmde bir kopyanın, onu tasarlayan genetik mühendise söylediği *"Düşünüyorum Sebastian, öyleyse varım."* repliği yıllar önce yaşamış felsefe düşünürü Descartes'ın felsefenin ilk ilkesi olarak *"Düşünüyorum öyleyse varım"* önermesine gönderme yapmaktadır. Descartes varlığın kesinliği olarak bu önermeyi ortaya atar ve onu tamamen insani bir bilme ediniminin bir parçası olarak kılar ve Modernizmin de temel çıkış noktası olur. (Düzgün, 2018:52).

Rousseau modernizmin ortaya çıkmasıyla bilim ve sanat arasındaki gelişmeler insanlar arasında çekişmeyi arttırır. Geleneklerde başlayan yozlaşmayla; insana verilen değer ve önem azalmıştır. Sosyal ilişkiler insani önemini yitirmiştir. İnsanın, tanrıyı ve insan olmanın anlamını dünyevileştirmiştir. Dolayısıyla kendini tanrı yerine koymaya başlamıştır bu nedenle de kutsal denilen kavramın yok edildiği vurgulanmaktadır (Kırılmaz, 2016:40).

Modernizm kısaca insanın sorgulayıcı bir özne olmasından daha çok onu üst varlık konumuna yükseltmiştir. Bu da modernizmin giderek daha çok dogmatik hale dönüştüren, otoriter bir ideolojiye bürünmesine neden olmuştur. Bu dönüşümün en çok hissedildiği alanlar ise iktidar ve otoriterdir (Kırılmaz, 2016:40). Filmde, distopik bilimkurgu türünün türsel normlarından birisi olan ülkeyi kontrolü altında tutan küresel büyük şirket olarak; Tyrell şirketi temsil etmektedir. Tasarlanan evrende kopyaların üreticisi olan şirket dünyayı kontrolü altında tutar ve filmde tanrısal bir bakış açısıyla konumlandırılmıştır. *"İnsandan daha insan"* sloganıyla yapay zekâlı robotlar üreten şirket, iktidar ve gücü temsil etmektedir. Filmin genelinde güneş hiç görünmezken Tyrell şirketinin içerisinde geçen sahnelerin çoğu güneşli ve aydınlık bir atmosferde çekilmiştir (Alptekin, 2021:89).

Tablo 7. Blade Runner (1982), Beyaz Güvercin Sahnesi

Göstergebilim	**Düz anlam**	**Yan anlam**
Beyaz Güvercin	Uçan bir kuş türü.	Barışı ve özgürlüğü sembol eder.

Film boyunca kötü bir karakter olarak gördüğümüz kopyanın, Deckard'ı ölmekten kurtararak ona; *"Korku içinde yaşamak bağayı bir şeymiş değil mi? İşte köle olmak böyle bir şey"* söylediği son sözlere şahit oluruz. Kopyaların sınırlı ömre sahip olması sebebiyle, filmde gördüğümüz bu kopya da ömrünün sonuna gelmektedir. Deckard'a *"Bize sonradan yerleştirdiğiniz anılar yapaysa şu an yaşadığımız an gerçek değil mi?"* der. Film insan olmanın ve anıların anlamını sorgulatır

Sonuç

Bu araştırma sonucunda sinemanın icadıyla birlikte onu teknik bir buluş olmaktan kurtaran etmenler olarak, diğer sanatlarla birlikte hareket etmesini kabul edebiliriz. Başka bir önemli unsur ise sinema göstergeler aracılığıyla bize bir öykü anlatmaktadır. Her edebi tür gibi sinemada sosyolojik ve politik olaylardan etkilenmektedir. Tarihsel dönemler içinde sinema kendi içinde türlere ayrılmaktadır. Sinemada bilimkurgu türünün ortaya çıkması ise sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan teknolojik gelişmelerle başlar. Blade Runner (1982) filminin verdiği anlamsal analizinin araştırıldığı bu çalışmada, tüm göstergesel anlam katmanlarının yapısını ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Bu amaçla filmin distopik bir tür olmasından yola çıkarak belirlenen karakterler, filmin hangi yılda geçtiği gibi göstergeleri dikkate alınarak, düz anlam ve yan anlam gösterilenleri belirlenmiştir. Filmde insan olmanın anlamının sorgulandığı, modern ve post modern toplum eleştirisi yapıldığı, yakın geleceğin karanlık resmedildiği tespit edilmiş, filmin distopik bilim kurgu olduğu varsayılmıştır.

Kaynaklar

Alptekin B. (2021). Siberpunk Filmlerinin Tür Çözümlemesi: Blade Runner ve Ghost in the Shell Örneği, *SDÜ İfade Dergisi*, 89.

Boyar N. (2016). Sinemada Fütürist Yaklaşım: Minority Report Filminin İncelemesi, *The Turkish Online Journal of Desing,*159.

Cantaş A. (2017). Distopik Filmlerin Göstergebilimsel Analizi Terry Gilliam Sineması, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 8-15-20-25.

Düzgün O. (2018). Bir Modernizm Eleştirisi İmkânı Olarak: Descartes, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi,* 52.

Kırılmaz H. ve Ayparçası F. (2016). Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansıması, *İnsan ve İnsan Dergisi,* 40-46.

Gomrich E.H. (2019). Sanatın Öyküsü, İstanbul: Remzi Kitabevi, 40.

Kılıçarslan C. (2021). Bilimkurguyu Anlamak: Alt Türlere Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara: Nobel Yayın Evi, 6.

Rıfat M. (2009). Göstergebilimin ABC'si. İstanbul: Say Yayınları, 7.

Ridley Scott. (Yönetmen). (1982). Blade Runner 1982 [Film] ABD: Warner Bros.

Wollen P. (1989). Sinemada Göstergeler ve Anlam, İstanbul: Metis Yayınları, 9-107.

Yuriy M. Lotman. (1986). Sinemada Göstergebilimi, Narengi Kitap, Birleşik Dağıtım Kitapevi, 12-13-51-57.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

THE "BLADE RUNNER (1982)" MOVIE'S SEMIOTIC ANALYSIS

Buse Uzun, Asuman Aypek Arslan

ABSTRACT

Before the discovery of writing, human; painted images to express and convey his observations and experiences. The semiotic scope of images can show an explanation between historical periods and civilizations. Cinema is an imaginary art produced with motion pictures. Science fiction cinema, on the other hand, attracts a lot of attention today as a genre that carries the search for dreams to space and the future. The main feature of dystopian movies, which is a sub-genre of science fiction cinema, is that they present a dark future. Blade Runner (1982), directed by Ridley Scott, which is one of the important examples of dystopian films, is assumed to be a criticism of modern and post-modern society. The main purpose of this run is to make a semiotic analysis of Blade Runner (1982). In this context, Roland Barthes' interpretation and Saussure's understanding of sign are based. The semiotic equivalents of modern and post-modern social criticism have been tried to be measured in this way.

Keywords: Cinema, Science-fiction, Semiotic, Modernism, Post-modernism.